

26. СЪЩНОСТ И МЕТОДИ ЗА НОРМИРАНЕ НА РАЗХОДА НА ТРУД.
ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОЦЕНКА НА ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ТРУДА НА ПРОИЗВОДСТВЕНИТЕ РАБОТНИЦИ

- 1. Същност на нормирането на труда**
- 2. Видове методи за нормиране на труда**
- 3. Показатели за оценка на използването на труда на производствените работници**

1. Същност на нормирането на труда

Изразява се в **определяне на необходимия разход на труд**, който се измерва чрез **времето за неговото осъществяване**.

Норма на време (Нвр) – **времето**, за което трябва да се **изпълни дадена работа** или **операция над един полуфабрикат** от партидата.

Норма на изработка (Низр) – **реципрочната стойност** на нормата на време, показваща **количеството продукция**, което трябва да се изработи за **единица време** (най-често **една смяна** – **сменна норма на изработка**).

2. Видове методи за нормиране на труда

Два основни метода се използват: *аналитичен* и *сумарен*

1. Аналитичен метод – Норма на време (Нвр) се получава в резултат на:

а) **детайлно изучаване на операцията** – установяване на съдържанието и структурата ѝ и условиата, при които се изпълнява;

Структурни елементи на операцията (*работно движение, работно действие, манипулация и комплекс от манипулации*):

- **работно движение** – еднократно преместване на отделен човешки орган или на тялото с определено предназначение (напр. действието „вземане на детайла“ се състои от 2 движения: протягане на ръката и хващане на детайла);

- **работно действие** – част от манипулация, има *обща цел, но не и завършеност*, последователност от работни движения, извършвани **без прекъсване** (вземане на детайла и поставянето му в патронника на ММ);

- **манипулация** – част от операцията, завършена съвкупност от работни действия и движения с определено функционално предназначение – **основни** и **спомагателни** (поставяне, центроване, затягане, освобождаване и снемане на детайла от ММ);

- **комплекс от манипулации** – последователност от основни или спомагателни манипулации (напр. **закрепване** на детайла и **сваляне** на детайла).

След детайлно изучаване на операцията:

б) **анализиране на изпълнението на операцията** – установяване на **факторите**, които оказват **неблагоприятно влияние** върху продължителността на отделните ѝ структурни елементи и **начините за отстраняването им**;

в) **усъвършенстване на изпълнението на операцията** – **подобряване на съдържанието и структурата ѝ** и **създаване** на **оптимални условия за изпълнението ѝ**.

С помощта на **аналитичния метод** се разработват **научно обосновани норми на време**.

Разновидности на аналитичния метод в зависимост от начина на определяне на разходите на време:

1.1. Аналитично-изследователски метод – времената за отделните елементи на операцията се установяват чрез използване на най-точни методи за тяхното измерване – хронометраж и индивидуална снимка на работното време и математико-статистически методи за обработване на резултатите от измерването;

1.2. Аналитично-изчислителен метод – отделните необходими **разходи на време** (T_o , $T_{сп}$, $T_{об}$, $T_{пз}$, $T_{пл}$ и $T_{то}$) за изпълнение на операцията **се определят от нормативни материали** (нормативи на време) и **нормата се изчислява** по определена формула, съобразно конкретните условия.

Разновидностите на аналитичния метод се прилагат в условията на **масово, голямосерийно и средносерийно производство**.

Освен чрез **Аналитичен метод** – **Норма на време (Нвр)** се получава и при ползване на **сумарен метод**.

2. Сумарен метод – **нормата на време** се определя глобално за операцията или за всички операции от частичния процес, като не се извършва анализ и усъвършенстване с точно измерване, а се използва натрупаният опит и данни от минали периоди под различна форма, откъдето произлизат и **трите му разновидности**:

2.1. Статистически метод – нормата **се основава на статистически данни** за изпълнението на операцията (частичния процес) през предходни планови периоди, като **старата норма се коригира** (намалява) със **средното ѝ преизпълнение** и се получава новата норма;

2.2. Сравнителен метод – нормата се определя, като се използват нормите на вече изпълнени **сходни по съдържание операции** (частични процеси);

2.3. Опитен метод – нормата се определя от нормировчик въз основа на неговия опит и преценка.

Разновидностите на сумарния метод се прилагат в условията на **малкосерийно и единично производство** за определяне на **технически норми на време**.

3. Показатели за оценка на използването на труда на производствените работници

- 1) **частни показатели** – интензивност на труда, определена чрез:
- **коефициент** за изпълнение на нормата на време или
 - **нормата на изработка** или
 - **степената на използване** на сменното време.
- 2) **комплексни показатели** – производителността на труда. Тя показва количеството на произведената за определено време /година, месец/ продукция, което се пада на единица разходи на труд и може да бъде изчислена:
- за **конкретен производствен работник** - индивидуална производителност на труда или
 - за **група производствени работници** от едно ПЗ или ИП като цяло - средна производителност на труда на производствените /технологични и обслужващи/ работници.